

Eessõna: Piiride semiootika

Käesolev artiklikogumik koosneb loengukursuse *Oma ja võõra semiootika* raames valminud esseedest. Nende temaatiliselt küllaltki erinevatesse valdkondadesse kuuluvate kirjatööde peamiseks ühenduslüliks ongi kõnelemine ‘oma’ ja ‘võõra’ väljakujunemisest, tekkinud piiride juhuslikkusest, vajalikkusest, konstrueeritusest, muutlikkusest ja tõlgendamisest. Siinses kogumikus esitatud artiklite näol on esmajoones tegemist õpilastöödega, enamik autoreid on semiootika osakonna üliõpilased – esmakursuslastest kraadiõppuriteni välja – ning paljudel neist veel mingit kindlat uurimisvaldkonda pole: materjali valik kirjutamiseks artiklit “oma” ja “võõra” eristuse perspektiivist on sageli olnud intuiitiivne. Seda huvitavam aga on jälgida, milliste probleemide analüüsil on “oma” ja “võõra” semiootika terminoloogia viljakaks osutunud. Lähtudes ühe kaasautori, Riin Magnuse väljendatud seisukohast, et semiootikale on omane vastuvõtumudel, mille aluseks on “pidev enese järele küsimine, “endast välja astumine”” on noorte autorite mõttekäigud kahtlemata huvipakkuvad ja vajalikuks osaks distsipliini arengus ning enesemääratlemises.

‘Oma’ ja ‘võõra’ – käesoleva kogumiku põhimõistete – omavaheline mängumaa näib siin ütlemata kirju ja mitmekesisena esinevat; nende kahe sõnaga on artiklis küllalt erisuguseid nähtusi ja protsesse tähistada püütud. Kord on ‘oma’ ja ‘võõras’ kasutusel omadus- või asesõnadena, kord nimisõnadena, mõnel puhul on nad jäetud läbivalt ainsuse nimetavasse käändesse, teisel aga vajaduse kohaselt käänatud. Paiguti leiab ‘oma’ kasutust kui atribuut, siis aga on talle enesele mõni omadus liidetud. Siin-seal on loodud allusioone psühholoogia valda liigitatavate mõistetega Ise ja Teine;

uuritud “võõra” ja “oma” suhet ruumis, inimeses, kirjanduses — ehk ühtekokku kõikjal, kus on märgata piire.

Jaotusi, mille alla “oma” ja “võõras” paigutatakse, võib samuti leida mitmesuguseid — eristajana nähakse ajalist või ruumilist kaugust; puhtfüüsilist takistust riigipiiri, müüri või inimkeha näol; ajaloolisi protsesse, kommunikatsioonis kaitsemehhanismidena toimivaid aposemaatilisi signaale. Kõneldakse, kuidas kunstifenomeni seletamatuse tõttu jääb kunst ise kultuurile alati võõraks, nii et omana toimib kirjaniku loomingu asemel tema biograafia, eluloo abil aga seeditakse üks kirjanik kultuurimällu, tunnistatakse kultuuris omaks, teine võõraks. Tihti kasutatakse “oma” ja “võõra” eristust kui meetodit, mille abil seletada erinevaid kultuurifenomene — loomulikku keelt, unenägusid, mõtete võõrandumist, loomingut, eri kultuuride kokkupõrkeid; analüüsiobjektidena esinevad reisikiri, tekstide tõlkimisega seonduvad probleemid, surmaga seonduvate piiride funktsioneerimine kultuuris. Vaadeldakse ka, kuidas semiootikas eneses kujunevad välja “oma” ja “võõras”.

Leene Korp

Tuuli Raudla